

KRONIEK

SURINAME

Nu er wederom een zoo ernstig Europeesch conflict ontstaan is dat er een wereldoorlog uit voort kan vloeien, mag ook Suriname zich afvragen „wat nu?“ en vergelijkingen trachten te maken tusschen den huidige toestand en dien van vijf en twintig jaar geleden.

Sommige moeilijkheden met betrekking tot de handhaving der neutraliteit welke zich in Nederlandsch Indië en Curaçao kunnen voordoen zijn in Suriname nauwelijks te vreezen; in zoover is de toestand niet veranderd. Wat zouden oorlogvoerenden in Suriname te zoeken hebben? Aan den anderen kant beschikt men in Suriname thans evenmin als destijds over permanent aanwezige eigen strijdkrachten welke oorlogsdaden in de Surinaamsche territoriale wateren, of in de lucht boven het Surinmaamsche grondgebied, zouden kunnen verhinderen; wat er terecht zal komen van het Panamerikaansche plan eener vrije internationale zône laat zich moeilijk voorspellen.

Intusschen zijn ook in Suriname onze neutraliteitsbepalingen afgekondigd; de toelating van gewapende koopvaardij-schepen is thans aan restricties gebonden, doch niet uitgesloten.

Waren in 1914 onze Westindische gewesten voor de telegrafische gemeenschap met de buitenwereld afhankelijk van de Fransche kabelverbinding, sedert heeft de „draadlooze“ ook aan Suriname een eigen, zelfstandig, communicatiemiddel geschonken.

Ook in een ander opzicht staat Suriname er thans beter voor dan in het vorige oorlogstijdperk; er is weinig gevaar meer voor gebrek aan eerste levensbehoeften bij een gestremd scheepvaartverkeer. De eigen productie wordt geacht in de behoefte aan werkelijk voor de groote massa des volks onontbeerlijke voedingsmiddelen in voldoende mate te voorzien. Dat met betrekking tot vele andere benodigdheden onder dezelfde omstandigheden dezelfde ongemakken te verwachten zijn als destijds, spreekt van zelf.

Zal een nieuwe wereldoorlog schadelijk zijn voor de ontwikkeling van Suriname? De vraag schijnt nauwelijks toelaatbaar; het Surinaamsche belang lijkt zoo uiterst onbeduidend, nu een wereldramp dreigt. Is echter ook de periode 1914-1918 niet historisch slechts een episode geweest en is niet daarna, hoeveel er veranderd was, het leven in menig opzicht op den ouden voet voortgezet, bleken niet vele problemen, ook koloniale, nog met hetzelfde recht om een oplossing te vragen?

Bestaan er plannen om nieuwe hefboomen in werking te stellen, ten einde Suriname er bovenop te helpen, dan zouden de moeilijkheden welke thans dreigen de uitvoering kunnen verhinderen, maar het is de

vraag, al klinkt zij misschien vreemd, of dit wel uitsluitend als een na-deel voor het land zou moeten worden beschouwd. Of niet de noodzakelijkheid der opschorting het voordeel zou opleveren der gelegenheid tot bezinning.

Het proces der ontwikkeling van Suriname schijnt bestemd in een zoo uiterst langzaam tempo te moeten verloopen, dat het van weinig belang lijkt of met de toepassing van zekere stimuleerende middelen, waarvan niemand zeggen kan of zij de gewenschte uitwerking zullen hebben, wat eerder of wat later een aanvang gemaakt wordt. Wanneer onder de tegenwoordige omstandigheden het nieuwste plan, de aanvoer van „goedkope arbeidskrachten” in grooten getale, voorloopig onuitgevoerd zou moeten blijven, dan zou Suriname daarover niet al te zeer behoeven te treuren.

Wat valt er in Suriname op te bouwen dat slechts goedkope arbeid tot stand vermag te brengen? Toen op Curaçao en Aruba in zeer snel tempo een industrie als het ware uit den grond moest worden gestampt, is er niet in de eerste plaats gevraagd naar goedkoop arbeid, is er integendeel veel arbeid duur betaald moeten worden. En in een niet industrieel, maar tot dusver typisch agrarisch land als Suriname, met een laag welvaartspeil, kan toch moeilijk economische opleving verwacht worden van een intocht van meer agrariërs met geringe behoeften, ter blijvende versterking der bevolking. Tenzij men onder een welvarend Suriname nog steeds zou verstaan hetgeen er in den z.g. bloeitijd onder verstaan werd, t.w. een Suriname dat aan het overgrootste deel der eigen inwoners niet meer dan het allernoodzakelijkste levensonderhoud gaf, doch de welvaart van het moederland bevorderde.

Deze laatsten toestand behoeft men niet als een onwaardigen te verwerpen en men heeft zelfs het recht er naar terug te verlangen. Waren echter nog steeds de factoren aanwezig welke vroeger Suriname tot een bloeiend gewest maakten, in die zeer bijzondere beteekenis van het woord, dan zou er zeker geen overheidsinitiatief noodig zijn om een herstel teweeg te brengen.

Het valt moeilijk in te zien dat een verwijzing naar Argentinië, een ander land, dat in andere omstandigheden verkeert en andere behoeften heeft, ook wat de vermeerdering der bevolking betreft, veel waarde zou hebben. De in de Surinaamsche Staten geopperde stelling dat vermeerdering van het aantal landbouwproducenten het mogelijk zou maken op grooter schaal dan tot dusver proeven te nemen met het telen van nieuwe gewassen voor de wereldmarkt, lijkt nog minder de aandacht te verdienen.

Zou in het moederland niet eindelijk het inzicht moeten gaan overheerschen dat Suriname er in de eerste plaats behoefte aan heeft met rust te worden gelaten? In deze beteekenis dan altijd, dat de overheidszorg zich richte op de bevordering van het welzijn en de ontwikkeling der thans aanwezige bevolking en dat afgezien worde van weinig belovende pogingen om kunstmatig in korten tijd tot stand te brengen wat in den natuurlijken gang van zaken slechts langzaam komen kan. Ook een zuiver administratieve taak kan een dankbare en een veelomvattende zijn; kunnen wij in Suriname slechts administreren, laten wij dan goed administreren.

Laat Nederland dan niet karig zijn in het verstrekken der middelen welke een goede administratie noodig heeft en niet altijd weer opnieuw zich zelf bedriegen, door zich groote uitgave in eens te willen getroosten, om zodoende zich zoo spoedig mogelijk te kunnen onttrekken aan het verlenen van geregelden financieelen steun.

15 October 1939.

CURAÇAO

De Nederlandsche taal

De lezer stelle zich gerust. Ik wil mij niet mengen in den Curaçao-schen taalstrijd. Zelfs stel ik voorop, dat ik sta aan de zijde van hen, die van oordeel zijn, dat de ambtenaren, die moeten omgaan met publiek, dat de Nederlandsche taal niet kent, op de benedenwindsche eilanden het Papiamentsch en op de bovenwindsche eilanden het Engelsch moeten machtig zijn. Dat is noodig voor een behoorlijk verloop van den gouvernementdienst. En het is waarlijk niet zonder schuld van het gouvernement, dat dit noodig is, al is er ook schuld elders.

Het onderwerp, dat ik nu ga behandelen, is een ander.

Een lezer, die blijkbaar het *Publicatieblad* leest, heeft zich eraan gestooten, dat in het no. 57 van dit jaar een keur van Sint Maarten is opgenomen ook in het Engelsch. Nederland is toch geen tweetalig land! merkt hij op. Wat doet men op St. Eustatius en Saba? Straks krijgt men nog stukken in het Papiamentsch! Waarop berust deze tweetaligheid?

Het gaat dus over het officieele gebruik door het gouvernement van een andere taal dan de Nederlandsche.

Als ik mij goed herinner, is, wat deze klager vreest, reeds werkelijkheid. Eenige jaren geleden toch is in het *Publicatieblad* een stuk in het Nederlandsch en Papiamentsch verschenen. Of dit een keur voor Curaçao was, een beschikking van den gouverneur voor plaatselijk gebruik, weet ik niet meer; ik heb het stuk niet kunnen terugvinden; ik meen, dat het een tarief was, waaraan chauffeurs zich moesten houden. Wellicht zal een onzer lezers op Curaçao ons kunnen helpen om dit stuk weer op te zoeken.

In het onderhavige geval betreft het een keur, een plaatselijke regeling. De nieuwe voorschriften omtrent de bestuursressorten en andere gemeenschappen, die de Curaçaosche staatsregeling in uitzicht stelt, zijn er nog niet, en wat nu geschied is, wijkt niet af van hetgeen onder het Regeeringsreglement van 1865 plaats vond. Art. 131 daarvan bepaalde dat de plaatselijke keuren (buiten die voor het eiland Curaçao) door de raden van politie zouden worden vastgesteld, de bekrachtiging van den gouverneur noodig hadden, terwijl de plaatselijke afkondiging was opgedragen aan den gezaghebber. Voorschriften omtrent de opneming in het *Publicatieblad* van deze keuren heb ik niet gevonden.

In het *Publicatieblad* 1919 zijn eenige oude keuren van de bovenwindsche eilanden opgenomen, en wel: van Sint Maarten een notificatie van 1 December 1862 over misbruik van openbare wellen en een paar keuren van 1892; de eerste is in het Nederlandsch, de andere zijn in het Engelsch; eenige keuren van Sint Eustatius van 1872, 1877,

1878, 1905, 1916 en 1918 luiden uitsluitend in het Nederlandsch; evenals twee keuren van Saba van 1890 en 1918. Men kan dus zeggen, dat in oude tijden uitsluitend het Nederlandsch gebruikt werd in de keuren en dat aanvankelijk alleen Sint Maarten het Engelsch gebruikte. Maar later gaat men ook op Sint Eustatius het Engelsch gebruiken. De „katoenkeur van 1922" Pb. 1923 no. 17 bepaalt in art. 7: „Deze keur zal in de Engelsche taal worden overgezet en in het Nederlandsch en het Engelsch tegenover elkaar worden gebruikt". Dit laatste woord moet waarschijnlijk zijn „gedrukt". Zoo komt het in de Sint Maartensche keuren voor. Er wordt er dus van uit gegaan, dat de raden van politie deze keuren in het Nederlandsch hebben vastgesteld en de overzetting in het Engelsch daarna gevolgd is. Dat zal wel een fictie zijn.

Waarop deze tweetaligheid berust, weet ik niet. Ik heb er niets over kunnen vinden. Ook zie ik niet in, waarom de uitsluitend Engelsch sprekende bovenwinders anders moeten behandeld worden dan de uitsluitend Papiamentsch sprekende benedenwinders, want in ieder geval is een Papiamentsche vertaling een zoo groote uitzondering, dat daarmee hier geen rekening behoeft te worden gehouden. Zooals men aanneemt, dat de benedenwindsche keuren wel ter kennis van de Papiamentsch sprekenden komen, kan men dat van de bovenwindsche aannemen ten aanzien van de Engelsch sprekenden.

En de opneming in het *Publicatieblad* van den Engelschen tekst berust op niets. Deze opneming is niet de plaatselijke afkondiging voor Engelsch sprekenden. Het scheen een jaar of acht geleden, dat het gouvernement althans in dit opzicht een anderen weg zou inslaan. Er is een „Mijnwormziekte (Anchylostomiasis) keur van St.-Martin, N.G. 1931". Het laatste artikel vermeldt ook hier de overzetting in het Engelsch en het drukken der Nederlandsche en Engelsche teksten tegenover elkaar, maar de beschikking van den gouverneur rept niet van de Engelsche vertaling en in Pb. 1932 no. 112 vindt men alleen den Nederlandschen tekst.

Het komt mij voor, dat, tenzij er een regeling is die anders voorschrijft — en dan dient deze veranderd te worden —, het gouvernement zich ook op de bovenwindsche eilanden aan het Nederlandsch houden kan in zijn officieele publicaties. Tot dat gouvernement behooren de raden van politie. Dan zal de Engelsche tekst vanzelf uit het *Publicatieblad* verdwijnen.

Met de rechtstaal is het in zooverre anders, dat daarvoor een regeling bestaat. Er is een verordening van 1872 Pb. 17, waarbij de (thans niet meer bestaande) raad van Justitie op St. Martin N.G. en de kantongerechten daar, op St. Eustatius en op Saba bevoegd werden verklaard om bij de behandeling van rechtszaken in de plaats van de Nederlandsche „des noods" van de Engelsche taal gebruik te maken. Deze verordening berust op de overweging „dat het bijna uitsluitend gebruik der Engelsche taal bij nagenoeg volkomen onbekendheid met de Nederlandsche op de eilanden *St. Martin N.G.*, *St. Eustatius* en *Saba* en de hieruit voortgevloeide behandeling van rechtszaken aldaar in eerstgenoemde taal, groote bezwaren oplevert met betrekking tot de regtsbedeeling in de Nederlandsche taal op de overige eilanden dezer kolonie, welke bezwaren dringend voorziening eischen".

Blijkbaar had de rechtspraak ginds zich niet gestoord aan het ontbreken van een dergelijke regeling, want het bleek noodig in zoover hieraan terugwerkende kracht te verleenen.

Artikel 1 dezer verordening schrijft voor het Hof van Justitie en voor de Kantongerechten op de benedenwindsche eilanden het gebruik van de Nederlandsche taal bij alle rechtszaken voor, „voor zoo ver niet bij algemeene verordening in bijzondere gevallen het gebruik der landstaal is toegestaan". Dergelijke bijzondere gevallen zijn mij niet bekend. Een kleine vijftig jaar later deed men, van taalkundig standpunt bezien, een stap achteruit. Pb. 1918 no. 33 bracht in de verordening van 1872 deze verandering, dat op de benedenwindsche eilanden bij de schriftelijke behandeling het gebruik van het Nederlandsch verplichtend is gesteld, en bij de mondelinge behandeling de keus tusschen het Nederlandsch en de landstaal wordt gelaten.

Alle stukken, vonnissen, processen-verbaal, dagvaardingen, worden op de benedenwindsche eilanden dus in het Nederlandsch opgesteld; de *verhooren* van partijen, beklaagden en getuigen, eedsafleggingen en al wat mondeling geschiedt, gaat in de landstaal — behalve de pleidooien, die echter ook in de landstaal zouden kunnen gehouden worden — met gebruikmaking van een tolk voor en door den rechter, die deze taal niet machtig is.

Op de bovenwindsche eilanden schijnt de *nood*, die het Engelsch toelaat, bij de verhooren en in de stukken, er altijd te zijn.

Er is zelfs een Engelsche vertaling van de wetboeken, maar deze is niet officieel.

Men kan dit alles praktisch noemen, beschamend is het zeer zeker. Welke andere mogendheid is zoo toeschietelijk als Nederland in dit opzicht? Ik meen, dat op St. Martin, het Fransche gedeelte, dat nu alleen dezen naam draagt, Fransch de rechtstaal is, hoewel ook daar Engelsch de spreektaal is. En het droeve is, dat men niet ontkomt aan den indruk, dat het vroeger beter geweest is, en, althans op de bovenwindsche eilanden, ook nu nog de toestand eer achter-dan vooruit gaat.

Zondagsviering, Goede Vrijdag en bidstonden

Het vraagstuk der zondagsviering en de taak der overheid daarbij is in Nederland al tientallen van jaren aan de orde van den dag. Het is wel goed eens in herinnering te brengen, dat Curaçao een regeling heeft, die in overeenstemming is met de Nederlandsche wet van 1815. Een zondags„wet" van 1820 bedoelt in overeenstemming met de in het moederland ingevoerde en met de reeds bestaande wetten voor Curaçao te komen tot een behoorlijke viering van den dag des Heeren en andere christelijke feestdagen. Er kwam daarin een verbod tot het uitoefenen van eenig ambacht, een verbod van koopen en verkoopen, van tappen in herbergen en van spelen of dansen gedurende de godsdienstoefening der *Protestantsche* gemeenten. Twee uitzonderingen zijn merkwaardig. Er mochten wel doodkisten gemaakt worden, en slaven mochten op zon- en feestdagen „tot hun eigen voordeel" tuinen of gronden bewerken.

De nieuweling uit Nederland wordt op Curaçao aanstonds getroffen

door de viering van den Goeden Vrijdag. De aanblik is als die van den Zondag en de schepen vlaggen halfstok. Dat laatste is zeker Roomsche Katholieken invloed. In Nederland, waar men nu weer de richting van den stillen Goeden Vrijdag ook bij protestanten uit wil, was het vroeger blijkbaar anders dan nu. Immers een voorschrift van den gouverneur in 1820 schreef voor, dat de voor den Zondag geldende bepalingen ook voor den Goeden Vrijdag zouden gelden, en dit was te danken aan een verzoek van de kerkeraden der beide protestantsche gemeenten, die te kennen hadden gegeven voortaan den Vrijdag vóór Paschen als een bijzonderen plechtigen dag te willen vieren, „gelijk thans in het moederland met goedkeuring van Zijne Majesteit den Koning plaats heeft”.

Waarom worden op Curaçao niet, zooals nog onlangs in het moederland geschied is, bidstonden uitgeschreven? Een Koninklijk besluit van 7 Juni 1848, maakt den gouverneur bevoegd om „zonder Onze voorafgaande goedkeuring een dank-, vast- en bededag” uit te schrijven.

Het Curaçaosch genootschap der wetenschappen

Met groote ingenomenheid maak ik melding van de oprichting op 29 Augustus 1939 te Willemstad van bovengenoemd genootschap. Voorzitter is de heer dr. W. Goslinga, inspecteur van het onderwijs. Verder zijn bestuursleden de heeren mr. dr. M. F. da Costa Gomez, dr. W. de Regt, ir. G. Schoorl, dr. Ch. Engels, Ph. Evertsz en J. van de Walle. *Curaçao* van 2 Sept. ll., waaraan ik dit bericht ontleen, vermeldt als ontworpen doelstelling: de bevordering van wetenschappelijke kennis en onderzoek in het gebiedsdeel Curaçao in het algemeen en inzonderheid voor zoover die betrekking hebben op genoemd gebiedsdeel. Als middelen om dit doel te bereiken worden genoemd het oprichten van een boekerij, uitgeven van boeken en bijdragen en het steunen daarvan, uitschrijven van prijsvragen, houden van voordrachten.

Feestdagen

In de Kroniek der Juli/Aug.-aflevering heb ik erop gewezen, dat, nadat in het „Kiesreglement” met den Zondag waren gelijkgesteld Maria Hemelvaart en Allerheiligen, bij een ontwerp-wijziging der „Winkelsluitingsverordening 1932” nu ook al als met den Zondag gelijkgestelde dagen voorkwamen de Hervormingsdag en de Groote Verzoendag. Men is toen ten slotte zoo verstandig geweest de zaak aan den gouverneur over te laten en deze is zoo verstandig geweest met een slag al die, ten deele ook door hemzelf voorgestelde, gelijkstellingen over boord te werpen, zoodat blijven de algemeen erkende christelijke feestdagen met inbegrip van den Goeden Vrijdag en den 31sten Augustus. Dus weg — de verjaardagen van prinses Juliana, prins Bernhard, prinses Beatrix, Maria Hemelvaartsdag, Allerheiligen, Hervormingsdag, Groote Verzoendag.

En nu het Kiesreglement?

F.